V papėdėje. Kuriam laikui piliakalnis buvo apleistas.

Pats viršutinis kultūrinis sluoksnis piliakalnio aikštelėje priklauso jau II m.e. tūkstantm. pradžiai. Šis sluoksnis labai suardytas. Geriausiai jį charakterizuoja gana gausi žiesta keramika, puošta banguotiniu raštu, rečiau - štampu. Kai kurių puodų dugnuose aptikti ženklai. Pirmą kartą Lietuvos archeologinėje medžiagoje rasti molinės lėkštės, puoštos banguotiniu raštu, fragmentai. Iš kitų dirbinių minėtini: geležinės cilindrinės spynos, plačiaašmenis kirvis, peiliai, dalgio geležtės dalis, sagtis ir kt. 1978 m. radiniai dar kartą patvirtino, jog pats viršutinis kultūrinis sluoksnis susidarė XIII-XIV a. Būtent tuo metu čia stovėjusi medinė feodalinė pilis, kuri visai neatojusi egzistuoti XV a. pirmojoje pusėje.

Pranas Kulikauskas

NARKŪNŲ (UTENOS RAJ.) "MAŽOJO" PILIAKALNIO TYRINĖJIMAI 1978 METAIS

Piliakalnis yra 3 km nuo Utenos, plento į Pakalnius kairėje pusėje, apie 60 m nuo kelio į P, Narkūnų ir Piliakalnių km riboje. Vietos gyventojai "Mažąjį" piliakalnį vadina "Utenio kapu" arba tiesiog piliakalniu, o šalia jo esantį "Didįjį" piliakalnį - "Utenio pilimi", arba Pilies kalnu. Lietuvos TSR archeologijos atlase "Mažasis" piliakalnis vadinamas priešpiliu ir atskirai neaprašomas. Čia jį vadinsime tiesiog piliakalniu.

Piliakalnis įrengtas masyvios kalvos viršūnėje, esančioje Utenėlės kairiajame krante. Kalvos Š šlaitas yra gana

ilgas, papėde eina plentas ir gana gilus drėgnu dugnu griovys. R šlaitas pats ilgiausias, arčiau Utenėlės upelio jis baigiasi šlapia pieva. V šlaitas gana trumpas ir status. Jo papėdę supa pelkėtas griovys ir pieva. P pusėje piliakalnis nuo pilies kalno atskirtas giliu ir plačiu grioviu.

Piliakalnio aikštelė nedidelė, žemėja P link, iš V, Š ir R pusės apjuosta pylimu. Aikštelė ŠP kryptimi yra apie 25 m, RV kryptimi - 35 m ilgio. Išorinėje pusėje pylimas ir šlaitas vientisi. Šlaitai iš visų pusių statoki, tačiau nuo Š ir V pusės - vos 4-8 m aukščio. Stačiausias ir aukščiausias P pusės šlaitas, kuris, atrodo, tarsi nukastas ar nušliaužęs.

Pylimas aukščiausias Š pusėje. Abu jo galai žemėja P link. Jo nėra P pusėje, todėl aikštelė atrodo įdubusi.

Vidinės pusės pylimo šlaitas aiškiai nuslinkęs ir dengia aikštelės dalį. Jis tėra vos 2-2,5 m aukščio. Pats aukščiausias pylimas Š pusėje. Jis čia gana platus, apie 5 m pločio ŠP kryptimi. Jo paviršiuje matyti 5 užslinkusios duobės. Savo metu piliakalnis buvo ariamas, pylimas žeminamas aikštelės link, todėl sunku pasakyti, kokia yra buvusi jo pirminė išvaizda. Iki tyrinėjimų buvo manoma, kad "Mažasis" piliakalnis nėra išlaikęs kultūrinio sluoksnio.

1978 m. MAII ir VVU Lietuvos TSR istorijos katedra ištyrė aikštelės V pakraštį ir padarė pylimo Š pusės pjūvį. Iš viso ištirta 62 m^2.

Aikštelės pakraščiais rastas išlikęs kultūrinis sluoksnis, kurį dengia 20-40 cm storio molio sluoksnis. Kultūrinis sluoksnis yra vos 15-20 cm storio. Jame aptikta statinių liekanų, vienas kitas dirbinys, keramikos.

Apie buvusius statinius liudija rastas akmenų grindinėlis ir stulpavietės bei tamsesnės žemės dėmės. Akmenų grindinėlį tiriamojo aikštelės ploto Š dalyje sudarė tarsi atskiromis juostomis 2x5 m plote sudėti akmenys. Akmenys nedideli, nuo ugnies suskeldėję. Tarp akmenų ir po jais žemė tamsi. Grindinėlį preparuojant, rasta apie 30 brūkšniuotu paviršiumi puodų šukių, geležinis lazdelinis smeigtukas, molio tiglio fragmentas ir akmeninio įtveriamojo kirvelio gabalas, smulkių anglių, tinko gabaliukų, šukių.

Stulpavietės apskritos, 30-40 cm, 25-40 cm ir 20-30 cm skersmens, vos 10-15 cm gylio. Jos kiek siaurėja dugno link, bet dugnas lygus. Duobėse pastebėta smulkių anglių bei degusio molio gabaliukų. Viena tamsesnės žemės dėmė buvo dirbė, 60x65 cm dydžio.

Skersinis pjūvis parodė, kad pylimas suplūktas iš molio. Viršutinis apie 1 m storio molio sluoksnis yra tamsesnės spalvos, apatinis - tokio pat storio - šviesesnės spalvos ir turi žvyro ir smėlio priemaišų.

Po plūkto molio sluoksniu išliko kultūrinis sluoksnis, kuris, kaip ir aikštelėje, 10-15 cm storio ir yra vienodame lygyje su aikštelės kultūriniu sluoksniu. Jame taip pat aptikta degėsių, molio tinko gabaliukų, vienas titas akmuo ir brūkšniuotu paviršiumi puodų šukių. Tiriamojo ploto dugne ir V bei R pjūvio sienos pusėse išliko 3-4 eilės stulpavičių ir buvęs negilus griovys. Jų skersmuo nedidelis, vos 4-12 cm, išsidėsčiusios viena nuo kitos 18-25 cm atstumu R-V kryptimi. Galai užsmailinti. Stulpavietės rodo, kad, prieš supilant pylimą, čia buvęs negilus griovys, o jo pa-

kraščiais - medinės užtvaros.

Taigi daromos šios išvados: 1. Kultūrinis sluoksnis "Mažajame" piliakalnyje yra padengtas molio sluoksniu, geriau išsilaikė aikštelės pakraščiuose, viduryje aikštelės neišliko. 2. Geležinis lazdelinis smeigtukas ir brūkšniuotoji aštriabrisunė keramika leidžia jį datuoti m.e. pirmaisiais amžiais, t.y. tuo pačiu laikotarpiu, kaip ir gyvenvietę, esančią piliakalnių V pašlaitėje (tyrinėta 1975 m.). 3. "Mažasis" piliakalnis įrengtas II tūkstantm. pradžioje senosios gyvenvietės vietoje. Apie tai kalba čia rastoji vėlyva žiesto puodo šukė, ornamentuota giliais paraleliais grioveliais. Jo įrengimo laikas sutaptų su "Didžiojo" piliakalnio pilies laikotarpiu.

Pranas Kulikauskas, Aleksejus Luchtanas

ARCHEOLOGINIAI TYRINĖJIMAI KERNAVĖJE 1979 METAIS

VVU Lietuvos TSR istorijos katedra 1979 m. pradėjo tyrinėti stambiausią respublikos archeologinių paminklų kompleksą Kernavėje, Širvintų raj. Kernavė minima XIII-XIV a. ir vėlesnių rašytinių šaltinių, o jos piliakalniai plačiai aprašyti istorinėje, grožinėje bei kraštotyrinėje literatūroje.

Archeologinių paminklų kompleksą sudaro keturi įvairiais vardais vadinami piliakalniai ir gyvenvietės šalia jų. Kaimynystėje būta pilkapynų. Piliakalniai įrengti Neries dešinio kranto kalvose, atskirtose viena nuo kitos giliomis ragavomis. Didžiausios gyvenvietės išliko prie Lizdeikos, Smailiakalnio (Kriveikiškių) piliakalnio ir prie paties di-